

Vaqif
YUSİFLİ.
filologiya
elmləri
doktoru

Aprelin 20-də dəyərli insan, gözəl alim, “Ədalət”in oxucularının sevimlisi, professor Vaqif Yusifli-nin 70 yaşı tamam oldu. Bu münasibətlə Vaqif müəllimi təbrik edir, ona uzun ömür diləyirik və bildirik ki, yubilyarla bağlı yazıları növbəti həftədə oxuyacaqsınız.

I

1896-cı il noyabrın 3-də fransız yazarı JÜL RENAR gileylənirdi ki: **“Yenə şeir, hey şeir. Bir misra da poeziya olaydı!”**. Yüz iyirmi iki il müddətində fransız poeziyasının keçdiyi yol göz qabağındadır. Böyük, istedadlı və dünya miqyasında tanınan şairləri də olub, konyukturaçıları da. Eynilə bizim poeziyada olduğu kimi. Lakin mən inanmıram ki, Fransada Azərbaycandakı kimi az qala bütün xalq şeirlə nəfəs ala, çobanından tutmuş akademikinə qədər şeir aludəçisi ola. Hərçənd ki, fransızlar deyilənə, yazılana görə daha hissiyyatlı xalqdılar... Hətta mən ona da inanmıram ki, fransız xalqının az qala yarısı şeir yazmaq belasına mübtəla olsun. Mərhum şairimiz Fikrət Sadiqın bir şeirindən bu misralar sanki yaşadığımız dünyanın və bu dövrün mənzərəsini əks etdirir:

**Mən sayım, sən sadala,
Gör kimlər şeir yazır.
Mühəndislər, polislər,
Həkimlər şeir yazır.
Bunu bildim, tanıdım,
Ta kimlər şeir yazır?!
Deputatlar, vəkillər,
Hakimlər şeir yazır.
Elmdən yorulanda
Alim də şeir yazır.
Qanı qara olanda
Müəllim də şeir yazır.
Adlayıb həmdəm zilə,
Şeir yazır naz ilə.
Yalançı bəstəçilər,
Yalançı müğənnilər
Şeir yazır hacılar,
Məşədilər, mollalar.
Evin tikilsin millət,
Bu qədər şair olar?
Bir kəlmə, söz müxtəsər,
Can, ay can, bir də ay can!
Şeir yazır sərəsər
Bu boyda Azərbaycan!**

Neyliyək, biz belə doğulmuşuq, “şair xalqıq”. “Yenə şeir, hey şeir, Bir misra da poeziya olaydı” - az-çox ədəbiyyat aləminə qovuşandan sonra bu sayaq şikayətləri, giley-güzarı dəfələrlə eşitmişəm. Və indi, şeir yazmağı, əksərən öz cibinin pulu, ya hansı varlı sponsorunsa köməyiylə şeir kitabı nəşr etməyi heç kimə qadağan etmək olmaz. Kimə məlum deyil ki, bu şeirlər və bu şeir kitabları xalis qrafomaniyanın bəhrələridir. Və indi tənqidçiləri də məcbur edib bu qrafo-man şairləri bir-cə-bircə bəsitlikdə, qafiyə-pərdazlıqda, məzmun-suz şeir yazmaqda təqsirləndirmək də mümkün deyil. Əgər televiziyaya kanallarında müğənni xanım Elza Seyidcahan bir şair kimi təqdim olunursa, şeiri gözədən salan “şairlərini” oxuyursa, hətta ARB kanalının “Xalq şairi” şeir müsabiqəsində münisiflər heyətində yer tutursa... İza-hata ehtiyac qalmır. Ancaq bu o deməkdimi “bir misra poeziya” tapmaq çətindir, təbii ki, belə deyil. Lap qatı pessimist olaq: fikirləşək ki, ötən onilliklərdə olduğu kimi, indi Azərbaycanın hər qarışında bir şeirçi bitmə belə, yenə xalqa çatması və xalqın qəbul elədiyi

ƏDƏBİ HƏYAT

şairlərimiz az deyil. Bəli, biz saysız-hesabsız konyukturaçı nəzmkarların, kitablarının üz qabığı şeirlərindən qəşəng olan şairciklərin əhatəsindəyik, “şeir” sarıdan qətiyyəni korluq çəkmirik, narahatlığımız poeziya sarıdandır.

ŞEİR VƏ POEZİYA. Mən bir neçə dəfə bu iki sözün bir-birindən fərqli mənalarını izah etməyə çalışmışam və təxminən əlli il öncə məşhur Argentina şairi Armando Texado Qomesin müxbirlərlə müsahibə zamanı “Siz poeziyaya şansı tələblərlə yanaşırsınız?” sualına verdiyi cavabı misal gətirmişəm: “Ən başlıca tələb odur ki, poeziya əsl poeziya olsun. Mən zarafat etmirəm, düz sözümüdür, şeiri hamı yaza bilər. Amma unutmayın ki, şeir hələ poeziya deyildir, şeir poeziyanı ifadə etmək üçün yalnız bir vasitədir. Sözlər, misralar unudula bilər, qalan nədirsə, o-poeziyadır. Yadda qalan sözlər və misralar da ola bilər, onları yadda saxlayan, yaşadan da poeziyadır”. Ona görə də, mən çalışacağam 2017-ci ilin yadda qalan,

şeirlə nəfəs alır, “525-ci qəzet” də həmçinin. Qeyd edim ki, şeir tərcümələrini bu statistikaya daxil eləmirəm. Göründüyü kimi, statistik mənzərə kəmiyyət baxımından ürəkə-çandır. Sovet dönmindəki QLAVLİT qorxusu, nəşriyyatların illik çap planına düşüb-düşməmək ehtimalı yoxdur. Ancaq mənə də, sizi də düşündürən bir suala cavab axtarıram - müasir Azərbaycan şeiri müasir Azərbaycan insanının estetik zövqünü, mənəvi tələbatını lazımcına ödəyə bilirmi? Füzulinin “Ver sözə ehyə ki..” kəlamı, Nəsiminin “Dinləgil bu sözü kim, candır söz” həqiqəti bu gün reallaşa bilirmi? Gəlin, bədbinliyə qapılmayaq. İki səbəbdən nikbin olmağa əsas var. Birincisi: “Ot kökü üstə bitər”-müasir Azərbaycan şeiri öz kökündən - əsrlərin yaşarı ənənələrindən qətiyyəni uzaqlaşmır və uzaqlaşma da bilməz. İkincisi: müasir Azərbaycan şeiri milli olduğu qədər də bəşəriyyətdir və dünya ədəbiyyatında baş verən proseslər - hər tövr yeni və modern meyillər, axınlar, cərəyanlar Azərbaycan şeirində nəşv-nüma tapır, bu modernizm, bu postmo-

Bu, 81 yaşlı Musa Yaqubun şeiridir. Onu izah eləməyə, oradakı məna incəliklərini, Azərbaycan şeirinə məxsus poetik ustalığı açıqlamağa ehtiyac varmı? Əsl poeziyadır. “Sən Allah, bu gülü yasa aparma!” - bu misra artıq bir kəlam, bir poetik ahəng kimi insanın iç dünyasına hopa bilər. Musa Yaqub haqqında hamımız deyirik ki, o, təbiət şairidir, Səməd Vurğunun, Hüseyn Arifin, Nəbi Xəzrinin, Qasım Qasımsadənin, Hüseyn Kürloğlunun. Məmməd Aslanın hərərlə vəsf elədiyi bu gözəllik dünyasının tərənnümçüsüdür. Ancaq o da var ki, Musa Yaqub təkcə təbiəti poeziyaya gətirmir, insanın içindəki təbiəti-eşqin, insanlığın gözəlliyini şeirə çevirir. Amma indi onun başqa bir şeirinə diqqət yetirin:

**Bu dünya Kəbədən ibarətdisə,
Haqqa, ədalətə ibadətdisə,
Bir az sənin üçün savab toplayıb,
Sonra da Cənnətə ziyarətdisə -
Bu qədər hiylələr, fitnə-fəsadlar,**

POEZİYA... POEZİYA...

(2017)

dernizm, bu dekadentizm, bu simvolizm. Buyur, istedadın varsa, ya da formalist məharətinə yiyələnmişənsə, hansı stildə, hansı vəznə yazırsansa, yaz. Və çox maraqlıdır ki, bəzi istisnaları nəzərə almasaq, ötən illərdəki ənənəçilərlə novatorçuların “döyüşlərinə” də təsadüf etmirik. Çünki bir də görürsən, şeir aləminə qoşma və geraylı ilə gələn cavan bir şair az sonra postmodern şeirlər yazır və ya əksinə, Qərb şeir modasına aludə olan birisi qoşmaya, cəraylıya, hətta təcnisə keçir. Ancaq bizi şeirin - bizim axtarışlarımızın məqsədi olan poeziya nümunələrinin hansı vəznə, hansı mövzuda yazılmasından asılı olmayaraq bədii keyfiyyəti düşündürür. 1965-ci ildə görkəmli tənqidçimiz Məmməd Arif Dadaşzadənin “Poeziya və keyfiyyət” məqaləsi bizim üçün heç də köhnəlməyib və o məqalədən bu mülahizələri xatırlatmaq istəyirik: “Poeziya və keyfiyyət. Bu sərəlvə çoxlarına qərribə görünə bilər.

Doğrudan da, poeziya yüksək keyfiyyət deyilmi? Poeziya dedikdə ədəbiyyatın, bədii yaradıcılığın, sənətin ən gözəl nümunəsi təsəvvür olunmurmu? Lakin nə edəsən ki, poeziya adı ilə bəzən meydana zəif əsərlər meydana çıxır. Belə hallarda sənət pərisi və gözəlliyi üçün narahat olmağa başlayır, keyfiyyət qeydinə qalır. Bir də ki, indi bizdə keyfiyyət uğrunda mübarizə günün əsas şüarlarındanır”. “Keyfiyyət uğrunda mübarizə”- bunu, qətiyyəni yalnız “sovet şüarı” kimi qəbul eləmirik. Çünki həqiqi şeir özü elə keyfiyyət deməkdir. Obrazlı şeir, Azərbaycan dilinin gözəlliyini nümayiş etdirən şeir, orijinal bədii təsvir vasitələrinin zənginliyi ilə diqqəti cəlb edən şeir, hər cür ələməçilikdən, mücərrədçilikdən uzaq olan şeir.

**Sən Allah, bu gülü yasa aparma,
Bu gül ləçəyində başqa həyat gör,
Bu qızıl güllərdən mənə qanad hör,
Sən Allah, bu gülü yasa aparma.
Qızıl dan yerindən rəng alıb bu rəng,
Göylərdən nur alıb, günəşdən çələng.
Bu doğulmaq üçün, uçmaq üçündür
Qövcü-qüzeyləri qucmaq üçündür,
Sən Allah, bu gülü yasa aparma...
Bu ilahi güllər qırmızı donda
Mənim də sinəmdə bitmişdi onda-
O da ilk məhəbbət alovlarıydı,**

**Bəs günahxanalar nədən ötrüdü?
Zorlar, zorxanalar, cəbbəxanalar,
Bu silahxanalar nədən ötrüdü -
Şeytanın gücünü bildirmək üçün?
Ancaq vurub-yıxıb öldürmək üçün?
Azadlıq nə gəzir bu yer üzündə...
Tanrım! Götür mənə o maviliyə,
Mən də bir Ruh kimi özümü görüm -
Azadlıq nə gəzir bu yer üzündə.**

Bir gözəllik və gül aşiqinin-qızıl dan aşiqinin poetik ahənginin birdən-birə dəyişməsi heç də təəccüblü deyil. “Gərçi-mühiti-əzəmə, adım Adamdır, adəmə, Tur ilə kün-fəkan mənəm, mən bu məkana sığmazam” misraları ilə “Yanaram eşqindən, axər gözlərimdən yaşlər, Fırqətin dərdi çıxardı ürəyimdən başlər” misraları da eyni şairindir-Hürufi Nəsiminin və Aşiq Nəsiminin. Bizim böyük şairlərimiz həm gözəlliyi, eşqi vəsf ediblər, azadlığı, istiqlalı alqışlayıblar, həm də həyatdakı, cəmiyyətdəki, dünyadakı pislilikləri lənətləyiblər.

Heç də düşünmürük ki, şeirimizin yaşlı nəslə-Nəriman Həsənzadə, Fikrət Qoca, Abbas Abdulla, Musa Yaqub, Məmməd İsmayıl, Əşrəf Veysəlli, İltifat Saleh, Vaqif Nəsim, Oqtay Rza, Yusif Həsənbəy, Firuzə Məmmədli, Kəmalə Ağayeva, Eyvaz Borçalı, Ramiz Məmmədzadə, Məmməd Kazım, Ənvər Əhməd, Ağasəfa Yəhyayev, Vahid Əziz, Ramiz Duyğun (mən bu sıraya Ramiz Rövşəni, Çingiz Əlioğlu, Sabir Rüstəmxanlı da əlavə edirəm) bu gün sözlərini deyib qurtarmış şairlərdir. Əksinə, onlar yenə cavanlıq ehtirası və şövqü ilə yazıb-yaradırlar, 60-70-ci illərin Nəriman Həsənzadəsi yenə “ürək dildilə” danışır, Fikrət Qoca yenə həyatın, bu böyük dünyanın gözəlliklərinə aşiq, mənfi hallarına dözümsüzdür. Firuzə Məmmədli qadın dünyasının zərifiyini, saflığını, kövrəkliyini, həm də milli-mənəvi sərəvərlərimizi vəsf edir. Məmməd İsmayıl qürbətə yaşasa da, bütün şeirlərində “Vətən” deyir. Vahid Əzizə sanki ikinci ilham gəlib, şeirlərinin ən gözəlini bu yaşda yazır. Çingiz Əlioğlu poetik axtarışlardan yorulmur, Sabir Rüstəmxanlı altmışıncı illərdə yazdığı “Vətən” şeirini “Vətən və Azadlıq” dastanına çevirir. Ramiz Rövşən hətta təzə şeir yazmasa da, həmişə oxucuların sevimli şairi olaraq qalır.

(ardı növbəti şənbə sayımızda)